

Nr 228.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Thorwald Bergquist.

---

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 6 mars 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen anför t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Bergquist:

I proposition nr 191 till 1941 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t på hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet riksdagen att bland annat godkänna i propositionen framlagt förslag angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter. Därvid anfördes, bland annat, att, i den mån så kunde ske, det självfallet vore ett önskemål, att den behövliga clearingen genomfördes på frivillig väg men att en dylik utväg emellertid icke alltid stode öppen; användande av tvång för genomförande av ett clearingförfarande borde dock ske med varsamhet och icke i andra fall än

där det vore nödvändigt för att underlätta import i varuförsörjningens intresse eller förhindra kastningar i prisbildningen inom landet. Vidare framhölls i propositionen, att även där dessa förutsättningar förelåge, en prisclearing på frivillighetens väg av praktiska skäl vore utesluten i många fall, såsom när ifrågavarande vara förekomme i ett flertal olika kvaliteter, samt att, där en clearing genomfördes, den måste så anordnas, att de enskilda importörerna icke förlorade intresset att införa varor från utlandet till billigast möjliga priser.

I skrivelse nr 349 anmälde riksdagen därefter, att riksdagen godkänt de framlagda förslagen. I samband därmed uttalade riksdagen, bland annat, att, ehuru riksdagen ansett sig böra godtaga förslagen, riksdagen likväl icke förbisett att ett sådant clearingförfarande som det i propositionen angivna — särskilt om detsamma tvångsvis genomfördes — kunde bliva förenat med vissa olägenheter, varför riksdagen ansett sig böra understryka vikten av att systemet med i huvudsak frivilliga överenskommelser om clearing i görligaste mån bibehölles samt att tvång endast tillgrepes, där så befunnas vara nödvändigt. Beträffande frågan huruvida även inom landet befintliga varulager skulle inbegripas i ett clearingförfarande anförde riksdagen, att denna fråga givetvis måste enligt riksdagens förmenande bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, därvid borde beaktas den inverkan på prisbildningen varulagren hade för hela den varugrupp, som omfattades av clearingförfarandet. Riksdagen underströk vidare betydelsen av att i den mån varulager indroges i clearingförfarandet ett och samma värde borde åsättas samtliga lager, som vore av inbördes likartad beskaffenhet, samt att clearingens för lagerhavarnas del borde föranleda inbetalande av avgift, motsvarande skillnaden i priset inom landet å importvaran efter och före clearingens genomförande. Därjämte framhöll riksdagen, att, då åtgärderna i fråga innebure ett väsentligt ingrepp i näringslivets frihet och verksamhet, riksdagen förutsatte, att — sedan ytterligare erfarenhet vunnits rörande systemets tillämpning och verkningar — riksdagen bereddes tillfälle att före utgången av maj månad 1942 taga under omprövning, huruvida åtgärder av angivet slag befunnas ändamålsenliga och allttjämt i fortsättningen påkallade.

För att bereda riksdagen tillfälle att företaga den åsyftade omprövningen synes en redogörelse böra lämnas dels för de åtgärder, som i clearingsyfte vidtagits efter riksdagens i det föregående omnämnda behandling av clearingfrågan, dels ock för de erfarenheter som vunnits beträffande de olika clearingförfarandena. I anslutning härtill torde till övervägande även böra upptagas frågan om utnyttjande även i fortsättningen av nu föreliggande möjligheter att tvångsvis vidtaga åtgärder för en utjämning av marknadspriserna. För att få dessa spörsmål utförligt belysta ha yttranden i ämnet infordrats från statens priskontrollnämnd samt statens livsmedels-, industri- och bränslekommissioner.

I de avgivna yttrandena ha myndigheterna bland annat uppehållit sig vid redan vidtagna clearingåtgärder och ha i detta hänseende lämnat utförliga redogörelser.

Priskontrollnämnden har härom anfört följande:

Ett tvångsvis genomförande av clearing har hittills icke varit aktuellt för priskontrollnämndens del. Däremot ha under nämndens medverkan genom frivilliga överenskommelser inrättats privata clearingkassor. Sålunda har från och med den 1 juni 1941 inom Svenska bomullsfabrikantföreningen upprättats en clearingkassa för bomull och cellull. För all efter denna tidpunkt spunnen bomull och cellull inbetalas en avgift av 8,2 öre per kilogram bruttovikt. Av härigenom erhållna medel utbetalas därefter 80 öre per kilogram för den cellull, som ingår i de cellullblandade bomullsgarnerna. På detta sätt har det blivit möjligt att kalkylera alla bomullsvävnader efter ett enhetligt garnpris, oberoende av huruvida rent eller cellullblandat bomullsgarn användes för deras tillverkning.

I samband med prissänkningen på svenskt handelsjärn i maj 1941 framstod det som ett önskemål att såvitt möjligt utjämna den skillnad i tillverkningskostnaderna, som följde av att vissa järnverk i väsentlig utsträckning tvingades övergå från kol till ved, medan andra verk, som bygga sin tillverkning på eget kokstackjärn, i mindre grad berördes av denna övergång. Under priskontrollnämndens medverkan upprättades för den skull mellan järnbrukscentralens medlemmar ett avtal, enligt vilket de medlemmar, som i sin tackjärnsframställning använda koks, inbetala ett belopp av 40 kronor per ton begagnad hyttkoks till en inom järnkontoret upprättad clearingkassa, från vilken sedan utbetalas 10 kronor per ton levererat handelsjärn till samtliga i överenskommelsen deltagande järnverk. Genom att på detta sätt en del av olikheten i bränslekostnad utjämnades, framför allt mellan Domnarvet och övriga järnverk, kunde grundpriserna på handelsjärn sänkas med 1 krona på 100 kilogram.

Det förhållandet, att all import av kolonialvaror västerifrån genom spärren numera sker genom Svenska kolonialvaruimportföreningen u. p. a., har i vissa fall möjliggjort en mycket enkel form av prisutjämning. När ett par eller flera partier av en vara inkommit eller väntas inkomma till olika pris inom en relativt kort tidrymd, har priskontrollnämnden kommit överens med föreningen om tillämpande av ett vägt genomsnittspris för dessa partier. Detta förfaringssätt, som uppenbarligen icke möjliggör något indragande av de enskilda importörernas lager i prisutjämnningen, har hittills i främsta rummet tillämpats för torkad frukt, risgryn och kaffe. Inom Svenska garveriidkarnas import- och råvaruförening 1940 u. p. a. har ett liknande utjämningsförfarande skett för praktiskt taget all import av sydamerikanska hudar efter april 1940.

Livsmedelskommissionen har i hithörande hänseende anfört huvudsakligen följande:

Inom livsmedelskommissionen finnas för närvarande inrättade en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å förnödenheter för jordbrukets behov (Kungl. Maj:ts beslut den 27 september 1940), en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å fettvaror (Kungl. Maj:ts beslut den 10 janu-

ari 1941), samt en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å kolonialvaror (Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1941).

Beträffande förnödenheter för jordbrukets behov har clearing verkställts beträffande konstgödselmedel, kraftfoder och skördegarn. Inköp och försäljning av kraftfoder har numera koncentrerats till Svenska spannmålsaktiebolaget, som får sin förlust på denna rörelse täckt av statsmedel. För fettvaror sker clearing av priserna å råvaror för margarinindustrien (sesamolja, jordnöt- eller arachidolja, bomullsfrö- eller cottonolja, sojaolja, rapsolja, rovolja, senapsolja, solrosolja, vallmoolja, kokosolja, palmkärnolja, valolja, extra oleo stock, premier jus och oleo stearin) och därjämte av linolja, tekniskt fett, stearin och olein. Clearingkassan för fettvaror skall därjämte användas för reglering av marknadspriserna å importerade tvätt- och rengöringsmedel (Kungl. Maj:ts beslut den 30 januari 1942). Clearingkassan för kolonialvaror har hittills endast tagits i anspråk i ett fall, nämligen för viss utjämning av priset på bruna bönor, men det kan förväntas, att prisclearing på kolonialvaror kommer att bli erforderlig i större omfattning i framtiden.

Industrikommissionen har anfört, att något clearingförfarande tvångsvis hittills icke kommit till användning inom industrikommissionens verksamhetsområde men att kommissionen och priskontrollnämnden medverkat till att på frivillig väg en prisutjämning i fråga om smidda rör och tuber av vanlig handelskvalitet samt gjutna s. k. normalrör och rördelar kommit till stånd mellan importerade och inom landet tillverkade varor på sådant sätt, att en ensartad prisnivå kunde upprätthållas inom landet.

Bränslekommissionen har i sitt yttrande inledningsvis anfört, att inom bränslekommissionens verksamhetsområde clearingförfaranden i prisutjämnande syfte använts vid reglering av importpriserna på stenkol, koks och kolbriketter, och vid reglering av utförsäljningspriserna på vissa flytande bränslen.

Beträffande regleringen av importpriserna på stenkol, koks och kolbriketter har bränslekommissionen lämnat en redogörelse för anledningarna till införandet av regleringen samt beträffande de för densamma gällande bestämmelserna hänvisat till kungörelsen den 28 juni 1940 (nr 650) angående reglering av importpriserna å stenkol och koks m. m.

Vad angår regleringen av prissättningen å flytande bränslen har bränslekommissionen anfört bland annat:

Sedan kommissionen gjort framställning rörande fördelning av den merkostnad i förhållande till då gällande bensinpris, som på grund av förhöjda importkostnader uppstått för viss bensinlast, har Kungl. Maj:t genom beslut den 1 november 1940 uppdragit åt statens reservförrådsnämnd att inköpa ifrågakomna myckenhet bensin under förutsättning att importörer och tillverkare av bensin ävensom, såvitt anginge inneliggande lager, Bilägarnas inköpscentral i Stockholm förbunde sig att, sedan priset å bensin förhöjts med 10 öre per liter, vid försäljning av bensin inleverera de till företagen på grund av ifrågavarande prishöjning inflytande beloppen till reservför-

rådsnämnden. Med anledning av detta Kungl. Maj:ts beslut har reservförrådsnämnden med oljebolagen träffat avtal, vari bolagen förpliktat sig att till reservförrådsnämnden inbetala 10 öre för varje försåld liter bensin till dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, dock endast så länge nämnda prisförhöjning av 10 öre per liter bestode. Sedan reservförrådsnämnden genom förenämnda inbetalningar till nämnden erhållit full täckning för kostnaden för inköpet av den i det föregående omförmälda bensinlasten, har Kungl. Maj:t med anledning av framställning från bränslekommissionen och reservförrådsnämnden genom beslut den 30 januari 1942 bland annat dels förordnat att en särskild clearingkassa för flytande bränslen skulle inrättas inom bränslekommissionen, dels befriat förenämnda företag, såvitt avser efter den 30 september 1941 försåld bensin, från dem enligt förberörda avtal åliggande skyldighet att till reservförrådsnämnden inbetala vissa belopp, under förutsättning att företagen förbunde sig att i stället erlägga ifrågavarande belopp till nyssnämnda clearingkassa, dels föreskrivit, att belopp, som redan inbetalats till reservförrådsnämnden för efter nyssnämnda dag försåld bensin, skulle överföras till clearingkassan, dels ock bemyndigat bränslekommissionen att, efter godkännande av priskontrollnämnden i varje särskilt fall, av sålunda till kassan inlevererade belopp till ifrågavarande företag i prisutjämnande syfte utbetala ersättning för sådana omkostnader, till vilka hänsyn icke tagits vid fastställandet av försäljningsmarginal och vilka icke på annat sätt ersättas, ävensom bidrag vid inköp av bensin med belopp, motsvarande skillnaden mellan å ena sidan utförsäljningspriset och å andra sidan inköpspriset med tillägg av medgiven försäljningsmarginal.

I detta sammanhang har bränslekommissionen slutligen beträffande en inom kommissionen våren 1941 inrättad särskild clearingfond för motorfotogen, lysfotogen och brännolja anfört följande:

Orsaken till denna clearingfonds inrättande var den höjning utförsäljningspriserna på nämnda varor undergått och som föranletts dels av ökade priser på varor, som importerats av reservförrådsnämnden, dels av önskemålet att åstadkomma ungefärlig paritet mellan driftkostnaderna vid användningen av dessa flytande bränslen och gengas. Såsom villkor för sitt godkännande av de förhöjda priserna föreskrev priskontrollnämnden vid detta tillfälle bland annat att den prisstegring, som därvid även komme bolagens äldre lager till del, icke skulle få räknas bolagen tillgodo i form av vinst utan skulle inlevereras till en clearingfond. För fotogen skulle sålunda till clearingfonden inbetalas i medeltal 23 öre per liter och för motorbrännolja 29,5 öre per liter. Ifrågavarande clearingfond är avsedd dels för att — i den händelse bolagens inköpspriser ytterligare komme att stiga — i någon mån begränsa motsvarande höjningar å utförsäljningspriserna på ifrågavarande varor, dels för att täcka sådana bolagens extra kostnader, som kunde uppstå genom av staten anbefallda transporter etc. ävensom övriga kostnader, vilka kunde föranledas av dylika överföringar och icke inräknats i tidigare försäljningsmarginal eller på annat sätt ersatts.

Utöver de clearingåtgärder, som, enligt vad priskontrollnämnden och kommissionerna sålunda anfört, företagits för att utjämna marknadspri-
serna å skilda förnödenheter, har enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut

clearing genomförts för ytterligare förnödenheter, nämligen risgryn, importerade ägg och äggprodukter samt vissa slag av fisk ävensom ved, vilken levereras till s. k. handelsreglerade orter.

I fråga om marknadspriserna å risgryn ha, såsom priskontrollnämnden i sitt yttrande anfört, dessa från början reglerats medelst en mellan priskontrollnämnden och Svenska kolonialvaruimportföreningen u. p. a. träffad överenskommelse men regleras numera genom anlitande av den i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1941 inrättade särskilda clearingkassan för reglering av marknadspriserna å importerade bruna bönor och andra kolonialvaror, som äro föremål för beslag eller importreglering.

I anslutning till att handhavandet av regleringen av marknadspriserna å risgryn överflyttats till clearingkassan för kolonialvaror, har Kungl. Maj:t efter av livsmedelskommissionen i samråd med priskontrollnämnden gjord framställning genom beslut denna dag bestämt, att den beslutade regleringen av marknadspriserna å kolonialvaror skall, i den mån livsmedelskommissionen så föreskriver, äga avseende jämväl å inom landet befintliga förråd av risgryn, som äro att anse såsom partihandelslager. I detta sammanhang har Kungl. Maj:t vidare *dels* bemyndigat kommissionen att med Svenska kolonialvaruimportföreningen u. p. a. träffa avtal angående genomförandet av clearing av priserna å risgryn i huvudsaklig överensstämmelse med ett vid kommissionens framställning fogat avtalsutkast, enligt vilket kommissionen åtagit sig att garantera vederbörande partihandlare viss ersättning av statsmedel för eventuella framtida prisfallsförluster å av dem innehavda eller av dem genom nämnda förening i utlandet inköpta partier av risgryn, dock högst 2 500 ton, *dels ock* förklarat att vid bestämmandet av den prisnivå, som åsyftas med regleringen av marknadspriserna å risgryn, hänsyn jämväl skall tagas till kommissionens förenämnda åtagande.

Med anledning av framställningar av livsmedelskommissionen har Kungl. Maj:t vidare genom särskilda beslut denna dag bland annat förordnat att inom livsmedelskommissionen skola inrättas två särskilda clearingkassor, den ena för reglering av marknadspriserna å importerade ägg och äggprodukter samt den andra — i anslutning till reglering av handeln med och importen av fisk — för reglering av marknadspriserna å vissa slags fisk, allt enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och under iakttagande av vad i riksdagens skrivelse 1941, nr 349, anförts. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om clearingkassornas verksamhet och om den prisnivå, som skulle åsyftas med dessa regleringar av marknadspriserna, innebärande bland annat att, därest av livsmedelskommissionen och priskontrollnämnden för vederbörande ägg- eller fiskimportör godkänt självkostnadspris för import av ägg eller fisk understiger det clearingpris, som av kommissionen efter samråd med nämnden fastställts, importören skall vara skyl-

dig att till clearingkassan inbetala skillnaden samt att, därest nämnda självkostnadspris överstiger clearingpriset, importören skall vara berättigad att ur clearingkassan utbekomma skillnaden. För regleringen av marknadspriserna å fisk gäller dessutom, att den, som yrkesmässigt köper fisk av person eller företag som yrkesmässigt bedriver fiske, skall enligt motsvarande grunder vara betalningsskyldig till clearingkassan eller berättigad att ur densamma utbekomma gottgörelse, såvitt angår fisk som avses med fiskhandelsregleringen.

I fråga om de förut antydda vedleveranserna till de s. k. handelsreglerade orterna har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 februari 1942 godkänt mellan bränslekommissionen, å ena, samt kristidsnämnderna i berörda handelsreglerade orter, å andra sidan, träffade avtal. Enligt dessa avtal har kommissionen åtagit sig att på i avtalen angivet sätt medverka till anskaffandet av den ved, som enligt kommissionens bestämmanden erfordrades för sagda orters vedförsörjning under tiden den 1 juli 1941—30 juni 1942. I samband härmed har kommissionen förbundit sig att till kristidsnämnderna betala det belopp, varmed inköpspriset å av kristidsnämnderna anskaffad ved överstege vissa för varje ort fastställda basispriser, under det att kristidsnämnderna å sin sida förbundit sig att till kommissionen inbetala det belopp, varmed inköpspriset understege basispriserna ävensom vissa andra prisskillnadsbelopp.

Priskontrollnämnden och förenämnda tre kommissioner ha i sina yttranden även behandlat frågan huruvida de erfarenheter, som vunnits angående lämpligheten och effektiviteten av de hittills tillämpade clearingåtgärderna i prisutjämnande syfte, kunde anses giva stöd för en fortsatt clearingverksamhet.

Priskontrollnämnden har i detta avseende anført bland annat följande:

Nämnden vill understryka vikten av att ett indragande av lager i clearingens sker på sådant sätt, att företagens motståndskraft mot framtida prisfall så vitt möjligt icke försvagas. Med de normer för den statliga prispolitiken, som hittills tillämpats, böra lagerägarna i regel ha haft möjlighet att fram till denna tidpunkt företaga tillräcklig avskrivning eller fonduppläggning till skydd mot ett eventuellt prisfall. För de nya lagerpartier, som inköpas efter clearingens införande, har köparen däremot, för den händelse priserna sedermera återgå till förkrigsnivån, ej haft möjlighet att genom prishöjning på äldre lager täcka förlusten på den del av prisfallet, som motsvarar skillnaden mellan priset efter och före clearingens genomförande. Om lagren på detta sätt tagas med även vid framtida höjningar av clearingpriserna, kan detta sägas innebära en successiv indragning av alla nya lagervinster från och med den tidpunkt, då clearing införes. I vissa fall, särskilt där tidigare stora lagervinster gjorts eller där man har anledning förmoda att lagren vid ett framtida fredsslut komma att vara väsentligt mindre än vid krigsutbrottet, kunna starka skäl för ett sådant förfaringssätt anföras. Man bör emellertid icke bortse från att denna metod för prisutjämn-

ning kan vara förenad med olägenheter. Den kan verka hämmande på ansträngningarna att förnya och öka lagren. Den kan också tänkas medföra icke oberättigade krav från lagerhållarnas sida på vissa garantier rörande den framtida prisutvecklingen på de varor, vilka beröras av clearingen. En sådan bindning av den framtida prispolitiken är enligt den uppfattning, som nämnden redan tidigare hävdad, knappast önskvärd.

Sammanfattande gäller enligt nämndens mening att all clearing — därest icke speciella skäl tala däremot — bör utformas så att den står i överensstämmelse med den för prispolitiken grundläggande principen om återanskaffningspriset. Detta innebär bland annat att den clearingavgift, som kan komma att utgå på lagren, endast inbetalas i den mån desamma förbrukas eller försäljas.

Beträffande frågan om ett tvångsvis genomförande av ett såsom nödvändigt ansett clearingförfarande har priskontrollnämnden anfört att, då en successiv utvidgning av clearingförfarandet även till områden där detsamma måhända icke utan vidare kunde genomföras på frivillig väg, vore att förutse, det syntes nämnden i hög grad önskvärt, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen måtte ha möjlighet att tvångsvis anordna clearing, varför nämnden för sin del förordade, att de befogenheter till utjämning av marknadspriserna genom tvång, vilka Kungl. Maj:t för närvarande förfogade över, måtte bibehållas så länge rådande utomordentliga förhållanden bestode.

Livsmedelskommissionen har beträffande verkningarna av det hittills tillämpade clearingförfarandet anfört följande:

Den clearing av marknadspriser, som med användande av de inrättade kassorna vidtagits, har fungerat på ett fullt tillfredsställande sätt. Ett gott samarbete har hela tiden varit rådande mellan kommissionen och näringslivet, och stöd synes föreligga för den uppfattningen, att näringslivet självt ansett de vidtagna åtgärderna vara till gagn. Farhågor synas endast råda beträffande de förluster på inneliggande lager, som kunna förväntas vid krigets slut, och från vissa håll hava önskemål uttalats om att i samband med en övergång till fri handel värdet på inneliggande varupartier bör nedamorteras med tillhjälp av i clearingkassorna förefintliga medel. De möjligheter, som härvidlag kunna föreligga, böra enligt kommissionens mening tillvaratagas. Vad angår inneliggande lager tillämpar kommissionen den principen, att clearingavgift behöver inbetalas endast om och i den mån lagren försäljas eller förbrukas. Härav följer, att om clearingen upphör innan ett lager, som belagts med clearingavgift, i sin helhet försålts eller förbrukats, sådan avgift icke behöver inbetalas för återstoden.

Vad angår frågan om behovet i fortsättningen av åtgärder för reglering av marknadspriserna med tillhjälp av clearing har kommissionen i huvudsak framhållit följande:

De omständigheter, som äro av beskaffenhet att försvåra strävanden att vidmakthålla en enhetlig prisnivå inom landet ha enligt kommissionens erfarenheter ökat i betydelse genom krigets förlängning. Importpriserna torde komma att uppvisa alltmer stegrade variationer, och den osäkerhet och där-

med sammanhängande ekonomiska risk, som vidlåder importen, gör det allt svårare för den private företagaren att avsluta inköp av varor i främmande länder. Det måste i en sådan situation innebära fördelar med en clearing-anordning, genom vilken riskerna fördelas, olikheter i anskaffningspriser utjämnas och även en viss medelprisnivå mellan importpriser och tillverkningspriser för inhemska varor kan ernås. Visserligen kan genom dessa anordningar prisstegring på en vara icke i det långa loppet helt förhindras (annat än genom stöd från statens sida), men prisutvecklingen föres in på lugnare banor genom en viss utjämning av vinster och förluster, som eljest skulle uppstå för olika importörer och tillverkare på grund av krisläget. Detta gäller i första hand sådana varor, å vilka normalpris icke fastställts. Beträffande varor, som äro åsatta normalpris, torde det utan vidare vara klart, att ett clearingförfarande måste väsentligt underlätta prisregleringen. Särskilt gäller detta om varorna äro föremål för såväl inhemsk produktion som import. I sistnämnda fall får genomförandet av clearing anses som en nära nog nödvändig betingelse för prisregleringen.

Livsmedelskommissionen har slutligen framhållit, att det inom kommissionen tillämpade prisclearingförfarandet hittills visat sig vara till gagn och att det för framtiden torde få ökad vikt och betydelse, varför kommissionen finner det vara angeläget, att möjligheter till utjämning av marknadspriserna för vissa förnödenheter genom hittills tillämpat system bibehållas.

Industrikommissionen har i nu förevarande avseende allenast uttalat, att möjlighet till användning av tvångsvis genomfört clearingförfarande alltjämt synes böra stå till buds.

Bränslekommissionen har beträffande frågan, huruvida de clearingförfaranden, som förekomma inom kommissionens verksamhetsområde, alltjämt kunna anses erforderliga, framhållit följande:

Med avseende på clearingförfarandet för importerade kol, koks och kolbriketter, kan det måhända sägas, att de motiv, som en gång föranledde införandet av förfarandet, icke längre med samma styrka skulle göra sig gällande, sedan man kommit in i ett tillstånd med för helt år slutna handelsavtal.

Även om man numera vid en och samma tid teoretiskt borde kunna räkna med fullt enhetliga fob-priser, kvarstår emellertid fortfarande den variation i importkostnaderna, som uppstår på grund av starkt varierande frakter för svenskt och utländskt tonnage. Erfarenheten har dessutom visat, att man i praktiken ingalunda kan räkna med enhetliga fob-priser. Hittills ha nämligen alltid vid övergången från ett år till ett annat betydande kvantiteter återstått att leverera mot tidigare handelsavtal. Följden har blivit att under samma år fob-priser tillämpats, som härrört från skilda handelsavtal. Av dessa skäl är ett clearingförfarande enligt kommissionens uppfattning alltjämt en praktisk nödvändighet.

De betänkligheter, som kunna uppresas mot clearingförfaranden av denna art, närmast kanske farhågan att clearingförfarandet skulle avtrubba importörens ansträngningar att verkställa import till så billiga priser och till så billiga frakter som möjligt, äro icke aktuella med avseende på importen av kol och koks. Importören saknar nämligen möjlighet att påverka import-

kostnaden under nu rådande förhållanden, då fob-priserna äro fastställda genom handelsavtal medan fraktpriserna med avseende på det svenska tonnaget fastställas av statens trafikkommission och med avseende på det tyska tonnaget genom överenskommelse mellan bränslekommissionen och de tyska redarnas organisation.

Icke heller mot övriga clearingförfaranden inom kommissionens verksamhetsområde synas invändningar av nyssnämnda slag med skäl kunna göras. Även i fråga om dem gäller det varor, som ligga under beslag eller för vilka handeln på ett eller annat sätt reglerats. Förfarandena i och för sig kunna därför i det läge, som genom nyssnämnda regleringsåtgärder uppstått på marknaden för dessa varor, knappast betecknas såsom mera väsentliga ingrepp i näringslivets frihet och verksamhet. Icke minst ur konsumenternas synpunkt ha dessa utjämningsförfaranden, som bland annat avse att förebygga häftiga fluktuationer i utförsäljningspriserna på respektive varor, betydelsefulla uppgifter att fylla. I sin praktiska tillämpning ha de i hög grad visat sig ägnade att underlätta lösandet av de komplicerade ersättnings- och prisproblem, som uppkommit i samband med av rådande utomordentliga förhållanden föranledda dispositioner av i enskild och statlig ägo befintliga varulager.

Bränslekommissionen har slutligen framhållit, att enligt kommissionens uppfattning clearingförfarandena under nu rådande utomordentliga förhållanden vore att betrakta såsom nödvändiga instrument för hantering på ett smidigt sätt av den mångfald prisfrågor, som handelns reglering ofrånkomligen måste medföra.

I samband med inrättandet av clearingkassorna för ägg och äggprodukter samt vissa slag av fisk har Kungl. Maj:t hemställt till fullmäktige i riksgäldskontoret att med anlitande av det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1941/42 under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet, med redovisning under särskild rubrik, efter rekvisition av livsmedelskommissionen insätta sammanlagt högst 500 000 kronor respektive högst 300 000 kronor å clearingkassornas checkräkningar i riksbanken att användas såsom förlagskapital för clearingkassorna.

Departements-
chefen.

Av den i ärendet lämnade redogörelsen framgår, att åtgärder för utjämning av marknadspriserna å olika slags förnödenheter behövt vidtagas i betydande omfattning, sedan 1941 års riksdag hade förevarande spörsmål under sin prövning. Utformningen av dessa åtgärder har skett efter olika linjer. I första hand har man strävat efter att, såsom riksdagen funnit önskvärt, få till stånd frivilliga överenskommelser om prisclearing. I åtskilliga fall har också denna väg visat sig vara framkomlig. Såsom exempel härpå må nämnas de förut berörda överenskommelserna om reglering av priserna på bomull, cellull, handelsjärn samt smidda rör och tuber. I andra fall åter har på grund av olika förhållanden ett direkt statligt ingripande varit nödvändigt för att åstadkomma den åsyftade prisutjämningen. Detta har

exempelvis varit fallet vid regleringen av priserna å importerade ägg och äggprodukter, bruna bönor, risgryn samt saltvattensfisk, vilka samtliga prisregleringar ansluta sig till meddelade bestämmelser om normalpris för vederbörande varuslag. Beträffande risgryn har prisutjämnningen utsträckt att omfatta även alla inom landet befintliga förråd, som äro att anse som parti-handelslager.

Med hänsyn till utsträckningen av clearingförfarandet beträffande risgryn att avse jämväl inom landet befintliga parti-handelslager och i anslutning till vad som anförts i propositionen nr 191 till 1941 års riksdag om att bidrag, motsvarande prissänkningen, böra utgå till lagerhavarna, därest clearingpriset sänkes, har Kungl. Maj:t, såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, även medgivit livsmedelskommissionen att med clearingkassans medel svara för ersättning av sådana förluster för parti-handlarna, som kunna komma att uppstå på grund av att dessa vid clearingens upphörande icke kunna göra sig täckta för de under kriget rådande höga anskaffningskostnaderna. Såsom priskontrollnämnden påpekat måste det nämligen anses motiverat, att en företagare, vars lager av en vara indrages i clearing och som därigenom hindras att med användande av eljest uppkommande vinst nedskriva nyanskaffade lager till prisnivå före clearingens genomförande, av medel ur vederbörande clearingkassa erhåller skälig ersättning för inträffande prisfallsförluster. Vid bestämmandet av den ersättning, som bör utgå för dylika förluster, synes nödig hänsyn böra tagas såväl till att ersättningen endast bör möjliggöra en nedskrivning av lagervärdena till den prisnivå, som var rådande vid clearingens genomförande — tidigare prisstegringar har ju företagaren fått tillgodogöra sig — som till storleken av lagerbehållningen vid clearingens upphörande. Prisfallsgarantin för vid clearingens upphörande befintliga lager av risgryn har således begränsats till en kvantitet av 2 500 ton, vilken ungefär motsvarar den normala genomsnittsimporten under två månader.

Vid utformningen av bestämmelserna om prisclearingen å fisk har skyldighet att deltaga i denna stadgats även för sådana personer som yrkesmässigt verkställa uppköp av fisk från yrkesfiskare. Detta har skett dels för att prisregleringen skall bli så fullständig som möjlig, och dels för att likställighet skall vinnas mellan uppköpare av inhemsk och av importerad fisk.

De hittillsvarande erfarenheterna av de genomförda clearingåtgärderna — vare sig dessa skett genom frivilliga överenskommelser importörerna emellan eller efter statligt ingripande — ha såsom myndigheterna påpekat varit goda. Om den kommande utvecklingen av priserna torde icke för närvarande kunna fällas något mera bestämt omdöme. Antagligen komma dock importpriserna att uppvisa alltmera stegrade variationer, vilket kommer att få till följd att ökad osäkerhet och ekonomiska risker bli förknippade med importen av skilda varuslag. I ett sådant läge måste åtgärder i prisutjämnande syfte alltjämt kunna vidtagas. Kungl. Maj:t bör således äga möjlighet att

även i fortsättningen, så länge nu rådande utomordentliga förhållanden bestå, kunna i nämnda syfte vidtaga åtgärder av samma beskaffenhet som hittills.

De i det föregående omnämnda beloppen av 500 000 kronor och 300 000 kronor, vilka genom Kungl. Maj:ts beslut denna dag ställts till livsmedelskommissionens förfogande såsom förlagskapital för clearingkassan för ägg och äggprodukter respektive för clearingkassan för vissa slag av fisk från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1941/42 under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet, synas nu böra täckas genom anvisande av särskilda reservationsanslag av motsvarande storlek å kapitalbudgeten å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels lämna utan erinran, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen vidtager åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter i enlighet med vad förut anförts,

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket anvisa

till Förlagskapital för clearingkassan för ägg och äggprodukter ett reservationsanslag av . . . . . kronor 500 000

samt till Förlagskapital för clearingkassan för vissa slag av fisk ett reservationsanslag av . . . . . kronor 300 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.